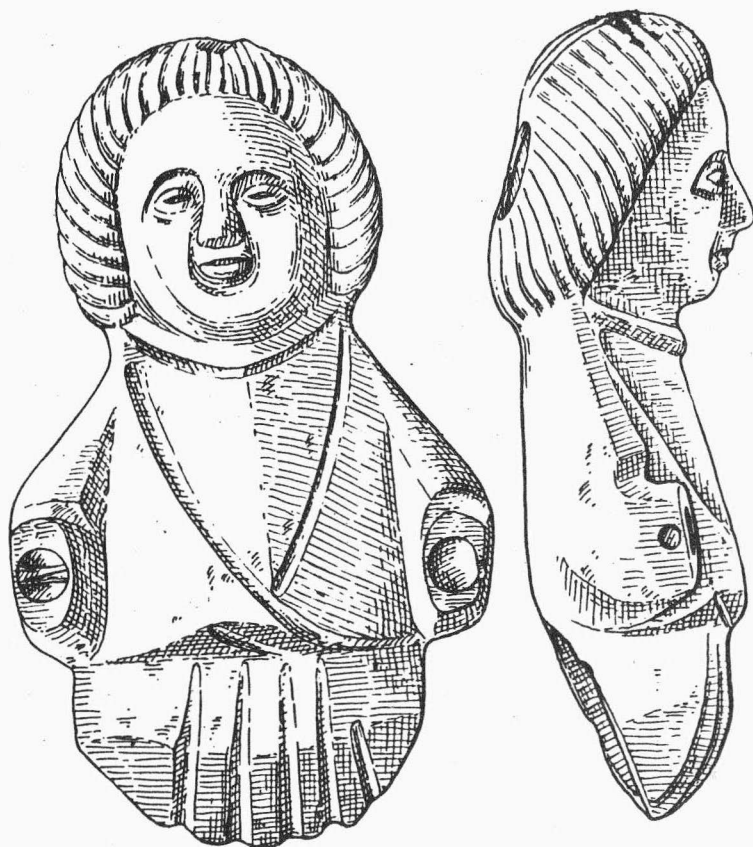

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

BRNO 1989

DIÉ GEGENWÄRTIGEN ERGEBNISSE DER ARCHAOLOGISCHEN UNTERSUCHUNG AM
STAATLICHEN SCHLOSS SLAVKOV BEI BRNO /Bez. Vyškov/

František V í c h a , KS SPPOP Brno

Seit dem Jahre 1977 wurde am staatlichen Schloss Slavkov bei Brno mit Pausen eine bauhistorische Untersuchung durchgeführt, deren Ziel es war festzustellen, ob im Komplex des Schlossgebäudes nicht Überreste der Kommende des Ordens Deutscher Ritter sind. Relikte dieses Gebäudes in den Fundamenten eingemauert, hat man tatsächlich unter dem nördlichen Schlossflügel gefunden. Das Ausmass des Kommendengrundrisses - ihres Hauptgebäudes - ist ungefähr 13 x 26 Meter, das Gebäude besass insgesamt drei Etagen. Das nördliche Umfangsgemäuer ist 265 cm und das südliche 240 cm breit. Die in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts errichtete Kommende war der grösste Bau dieser Art in Mähren. Die Ergebnisse der Untersuchung waren in der Zeitschrift Umění Nr. 4/86 veröffentlicht worden.

Im Hinblick zu geeigneten Bedingungen für eine weitere Erforschung wurde noch im Jahre 1986 die Untersuchung des Raumes des Ehrenhofes des Schlosses vorgenommen. In einer Tiefe von 30 - 50 cm unter der gegenwärtigen Hofoberfläche hat man ein weiteres, bisher nicht festgestelltes kreisförmiges Gemäuer 240 cm breit gefunden, welches mit der Ecke des mittelalterlichen Gebäudes gegenseitig verbunden ist. Vermutlich handelt es sich um Fundamente eines Turmes, welcher in Richtung nach Nordost eine in das Gebäude eingeschnittene Spitze hat. Diese Grundrissform des Gemäuers deutet an, dass es sich um einen Turm mit scharfer Ecke an der Angriffsseite handelt, der fest mit dem Gebäude verknüpft war. Seine Ecke wäre gegen den Zugangsweg in nordöstlicher Richtung gedreht, würde jedoch erst über dem Gebäudedach zu sehen sein. Da jedoch eine solche Stellung des Turmes mit der in das Gebäude zielenden Ecke, was darauf hinweist, dass die Ecke ihre Bedeutung erst ober dem Gebäude hatte, eine völlig ungewohnte Lösung ist, muss dieser Befund nochmals gründlich untersucht werden. Wir setzen voraus, dass bei derselben Wand auf der Ostseite ein weiterer Turm errichtet wurde, da auch hier Gemäuer zum Vorschein kam, welches dem Gemäuer der Turmecke entsprechen könnte; es ist ebenfalls nach Nordost gerichtet. Die Türme hat man wahrscheinlich in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts, im Zusammenhang mit dem Aufbau des Renaissanceschlosses abgerissen, bei dessen Bau das Hauptgebäude der Kommende auch ausgenutzt worden war. Der Turm ist verhältnismässig seicht fundiert, der steinerne Turmboden ist ungefähr 170 cm unter der Oberfläche des heutigen Schlosshofes. Bei einer weiteren Erforschung wird es vor allem notwendig sein festzustellen, ob das Turmfundament nicht tiefer liegt, als aus der derzeitigen Grabung zu ersehen ist. Am Turmboden fand man Scherben aus Gefässen der Gebrauchskeramik aus dem 16. Jahrhundert.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM A ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM NA ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ VSI SRNÁVKA
U SVINOŠIC /o. Svinošice, okr. Blansko/

Josef H a v l á t , Brno, Pavel O p a t ř i l , Vranov, Josef U n g e r , AŮ ČSAV Brno
/Obr. 45, 46/

V souvislosti s předstihovým výzkumem pozůstatků hradu v Lelekovicích /okr. Brno - venkov/ byla věnována pozornost zaniklé vsi Srnávka, která ve 14. století patřila k panství, jehož byl lelekovický hrad střediskem. Zmínky o existující Srnávce jsou až z druhé poloviny 14. století a o pusté z konce století následujícího /Nekuda 1961, 72/. Na nálezy získané při zemních pracích a na přesnou lokalizaci vesnice upozornil R. Vermouzek /1973/.

Vesnice Srnávka stávala v místech, kde se rozděluje lesní silnice, vedoucí údolím mezi vrchy Maňová a Hodějka na silnici, směřující k Svinošicím a lesní cestu vedoucí k Podlesí. V současné době pokrývá lokalitu vysoký smrkový les. Místo, kde stávala vesnice, je ze tří stran chráněno proti větru a leží na pravém břehu potoka, tekoucího ve směru jihovýchod - severozápad. Její pozůstatky v podobě terénních vln jsou pozorovatelné v délce asi 250 m. V lesním terénu můžeme rozeznat pozůstatky pěti až šesti usedlostí přibližně čtvercového půdorysu. Na severozápadní straně je vždy patrna podélná vyvýšenina o rozměrech přibližně 15 x 5 m, orientovaná delší stranou kolmo k potoku. V severovýchodním rohu usedlosti bývá prohlouben kruhovitý půdorys o průměru 2 - 4 m. Dochované zbytky lze s rezervou interpretovat jako pozůstatky po obytném stavení a odděleném špýcharu. V severozápadní části zaniklého intravilánu jsou stopy po menších, osamoceně stojících usedlostech těžko popsatelného půdorysu. Obtížně poznatelná je i situace v jihovýchodní části vsi, neboť zde došlo k smazání většiny stop při budování lesní silnice

a zvláště pak bagrováním propustí pro potok.

Zjišťovacími vrypy byla prokázána přítomnost vypálené mazanice a ojedinělých keramických zlomků po celé lokalitě v hloubce 0,05 - 0,4 m a zároveň byly zachyceny v téže hloubce základy stavení, nesoucí zřetelné známky opálení. Zjišťovací sonda, položená do prohlubně z úsedlosti přibližně uprostřed vsi, přinesla překvapivé výsledky. Z této sondy o ploše 1 - 2 m², hluboké 0,5 m, byl získán početný zlomkovitý keramický materiál, kovové předměty, kožený řemínek a zvířecí kosti.

Keramika ze zjišťovací sondy působí vcelku jednotným dojmem a charakterizuje zřejmě závěrečnou fázi existence vesnice. Starší keramika byla nalezena jen vzácně. Dokladem existence vsi ve 13. století je zlomek okraje hrnce s římsovitým okrajem, který má analogie na "Hradisku" u Svitávky /Procházka 1984, obr. 1:14/. Ostatní keramika je charakteristická pro pokročilé 14. století. Převážná většina nádob byla vyrobena z materiálu bez příměsí nebo jen s nevýraznou příměsí slídy. Na některých dnech nádob, ale především na držadlech zvonovitých pokliček, jsou zřetelné stopy po odřezání od rychlorotujícího kruhu; Keramika byla velmi dobře vypálena, většinou v redukčním prostředí. Tvarový sortiment keramiky je dosti široký. Převážná většina okrajů patří hrncům /např. obr. 45:1-3, 5-11, 15, 16, 17, 19, 20/, ale poměrně dosti časté jsou i pokličky zvonovitého tvaru /obr. 45:12, 13/. Doloženy jsou i mísy /obr. 45:4, 21; 46:6/ a džbány /obr. 45:16/. Z jemnějšího materiálu byly vyráběny pánvičky na nožkách s polevou na vnitřní straně /obr. 46:9/. Stopy polevy nese i ucho malé nádoby /obr. 46:10/. Jeden zlomek pochází ode dna nádoby polévané vně i uvnitř /obr. 46:11/. Několik zlomků patřilo malým, velmi kvalitním nádobkám s hladkým a lesklým povrchem. Výzdoba není příliš častá, ale vyskytne se i radélko /obr. 45:18/. Z železných předmětů je důležitý srp, nůž a podkova /obr. 46:2-4/.

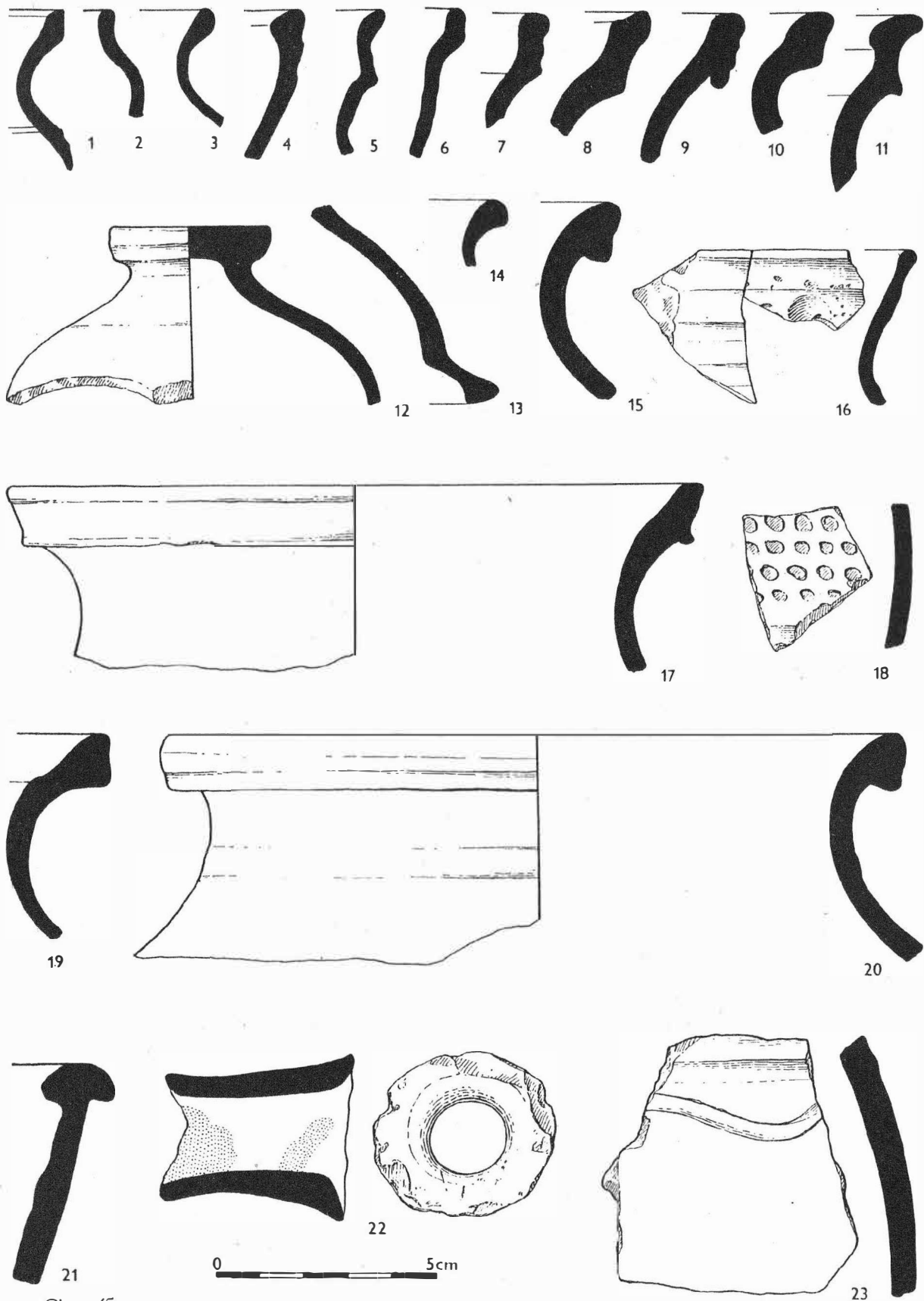
Zvláštní pozornost si zaslouží plužina vesnice. Podél svahu na severovýchod od vsi je patrně několik urovnaných plošin, místy narušených erozí. Jejich průzkum nepřinesl žádné archeologické nálezy a patrně se tedy jedná o zbytky záhrad. V bezprostředním okolí vesnice je terén pro větší plužinu vysloveně nevhodný. Vystála tedy otázka, kde byla hlavní část srnávecké plužiny. Na indikační skice Svinošic /Státní oblastní archiv v Brně/ zjistíme, že území, kde ve středověku stávala Srnávká, připadlo i s širším okolím Magistrátu města Brna; Toto území, které je asi katastrem zaniklé Srnávky, je rozděleno hřbetem Babího lomu na část východní a západní. Zatímco západní část, kde stávala i vesnice, poskytuje jen omezené možnosti pro plužinu, východní část s poměrně velkou rozlohou rovin se hodí pro plužinu velmi dobře. Z toho lze usuzovat, že hlavní část srnávecké plužiny ležela asi na východ od Babího lomu. Svědčí pro to i cesty, směřující ze Srnávky do této části katastru; Pochůzkou v terénu zde byly objeveny četné stopy po zaniklé plužině, avšak její rekonstrukce není již možná, neboť ji z větší části překryly rozsáhlé lesní školky.

Z toho, co zatím víme o zaniklé vsi Srnávce, lze shrnout následující. Ves byla založena ve 13. století. Skutečnost, že v místech vhodných pro plužinu nebylo vhodné místo pro sídliště, vedla k atypickému případu, kdy plužina a ves na sebe přímo nenavazovaly. Jedná se o případ, který ani z Dražanské vrchoviny, po stránce středověkých plužin velmi dobře prozkoumané, neznáme /Černý 1976/. Příčinou zániku vesnice byly jistě malé výnosy na špatné půdě, ale impulzem zániku mohla být nějaká válečná událost, nejpravděpodobněji na počátku nebo v první polovině 15. století.

L i t e r a t u r a :

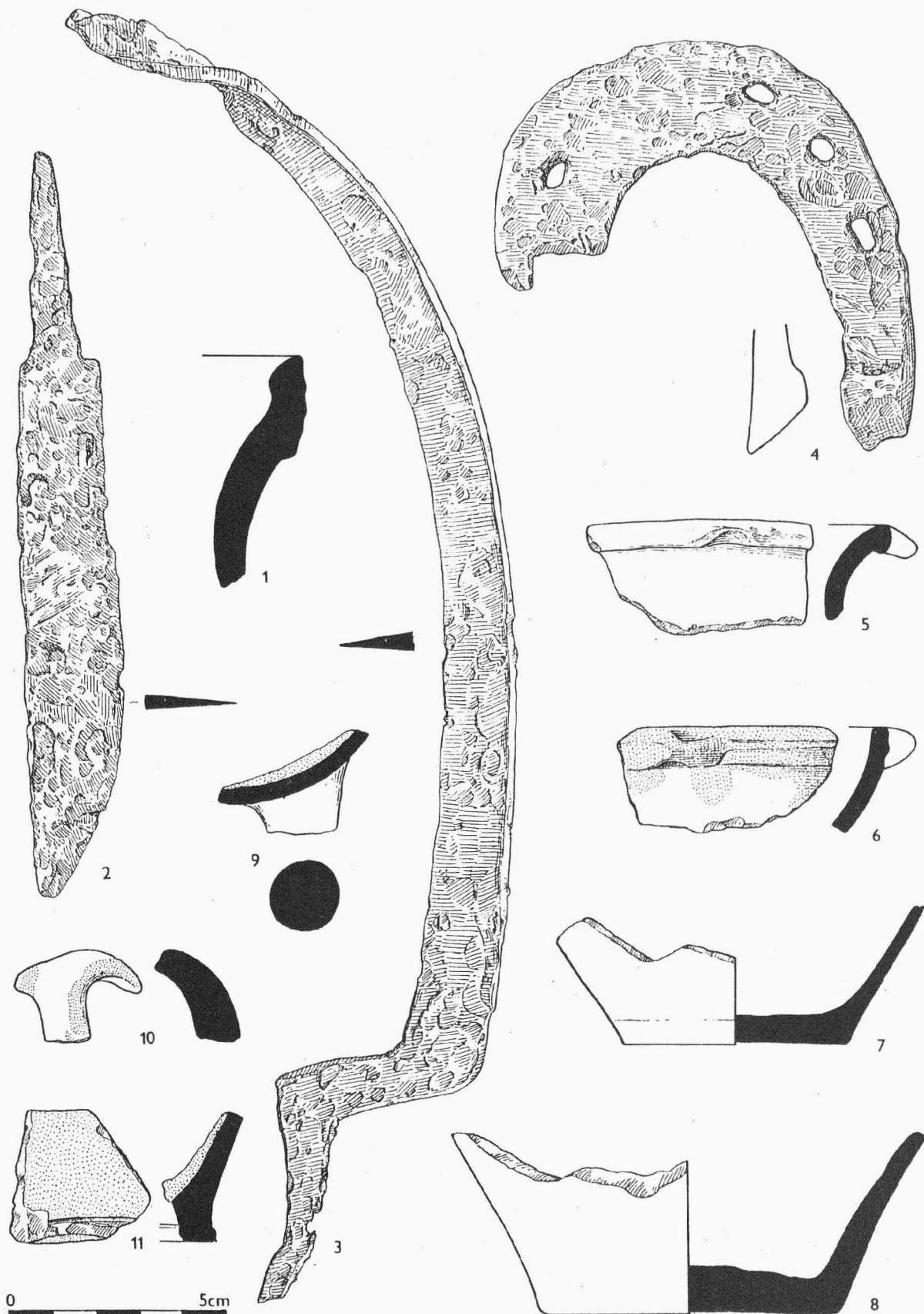
- Černý, E. 1976: Typy plužin zaniklých středověkých osad na Dražanské vrchovině z hlediska vertikální členitosti terénu, AH 1, 99-105.
Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Brno.
Procházka, R. 1984: Pozdně hradištní keramika v některých moravských regionech, AR XXXVI, 430-440.
Vermouzek, R. 1973: Kde stávala Srnávká, VVM XXV, 55-56;

O b e r f l ä c h e n u n t e r s u c h u n g u n d F e s t s t e l l u n g s g r a b u n g a u f d e r m i t t e l a l t e r l i c h e n D o r f w ü s t u n g S r n á v k a b e i S v i n o š i c e / B e z . B l a n s k o /: Reste des Dorfes in Form von Terrainwellen befinden sich an einem gut vor Wind geschützten Ort am rechten Ufer des Baches. Bei der Feststellungsgrabung hat man Bruchstücke von Keramik, eisernen Gegenständen und Tierknochen gefunden. Die Funde sind vereinzelt bereits in das 13. Jahrhundert /Abb. 45/, aber der Grossteil erst in das fortgeschrittene 14. Jahrhundert datiert. Der Dorf-Hauptackerboden lag von diesem entfernt. Zu dieser Situation kam es scheinbar deshalb, da an den für den Ackerboden geeigneten Stellen kein für ein Dorf günstiger Platz war. Ursache der Dorfwüstung waren gewiss die kleinen Erträge auf dem schlechten Boden, aber ein Impuls der Wüstung konnte irgendeine Kriegsbegebenheit zu Beginn, oder in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts gewesen sein.

Obr. 45.

Svinošice /okr. Blansko/, zaniklá ves Srnávká. Výběr středověké keramiky. - Dorfwüstung Srnávká. Auswahl an mittelalterlicher Keramik.

Obr. 46.

Svinošice /okr. Blansko/, zaniklá ves Srnávka. Výběr středověké keramiky a železných předmětů. - Dorfwüstung Srnávka. Auswahl an mittelalterlicher Keramik und eisernen Gegenständen.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1986

- Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně,
sady Osvobození 17/19
- Odpovědný redaktor : akademik Josef Poulík
- Redaktoři : Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková,
Dr. J. Unger
- Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
- Kresby : A. Krechlerová
- Na titulním listě : bronzová plastika z Brna - Kozí ul.
- Tisk : Oblastní ediční středisko Jihomoravské
základny pracovišť ČSAV v Brně
- Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
- Vydáno jako rukopis : 450 kusů. - neprodejné